

*Gecə-gündüz çal-çağır, axırda
olur naxır...*

*Bizim ulartı dediyimizə, canavar
özü "solo" deyir...*

*Səs yaranışla, söz insanla...
başlayır. Musiqidə qoca səslə gənc
söz... bir-birindən qaynaqlanır.*

*İki ideya çəyirdəyindən göyərən
böyük sənət... milli və
ümmüdünya ruhunun vəhdətindən
yaranır.*

*Rahid Ulusel
Narın düşüncələr"dən...*

"İndi də nə qədər desəniz, oxuyaram..."

...Bəli, oxuyardı. Ömür vəfa etsəydi, inanın ki, mütləq oxuyardı. Bəlkə də həmişəkindən qat-qat yaxşı, şaqraq oxuyardı. İndi 60-70 sinnində olanlar təzə-təzə efirə çıxıb, özlərini sınaırlar. O isə on üç yaşından oxuya-oxuya, Gəncədən üzü bəri yol alaraq, gəlib-çıxmışdı paytaxta...

O kimiydi? Bu yaşında nə vadar eləmişdi onu? Ömürlüyünə nəzər salsaz iri, qara gözlü, gur, qara saçlı bu oğlanın uzaq Gəncədən Bakı kimi qələbəlik bir şəhərə gəlmə səbəbi sizə aydın olar...
Ömürlüyündən:

Atası - Saleh Hacı Mustafa oğlu Mehdiyev Gəncə şəhərində sayılıb-seçilən mühəndislərdən biri olub. 1943-cü ildə müharibəyə gedib qayıtmayıb.

Anası - Güllü xanım Əlikişibəyova yurdumuzun ecazkar bir güşəsində dünyaya göz açıb, bu yerlərin havasını, suyunu dadıb və Şuşanın bütün özəlliklərini canına çəkib. Onun gözəlliyi el arasında adla idi. Səsinə də söz ola bilməzdi. Güllü xanım Qarabağın tanınmış nəslindən olub, Qasım bəy Zakirə qohumluğu çatırdı. Həyat yoldaşının ölümündən sonra ona irsən keçmiş ləl-cəvahiratını satır, balalarını böyüdüb, ərşəyə çatdırır, onları korluq çəkməyə qoymur. "Qarabağ şikəstəsi"ni elə oxuyardı ki... Güllü xanım həm bir ana kimi, həm də musiqi duyumuna görə oğlunda olan fitri istedadı özlüyündə çoxdan aşkarlamışdı. Odur ki, hələ əzəldən hər dəfə ata ocağına gəlib-gedərkən oğluna şərait yaradırdı ki, Şuşanın musiqi məclislərində iştirak eləsin, adlı-sanlı xanəndələri dinləsin, qədim el havalərini öyrənsin. Ananın bu ciddi-cəhdi izsiz ötüb-keçmədi.

...Taleyin işini bilmək olmur: bir tərəfdən verəndə, digər tərəfdən alır. Güllü xanım dörd övladından nə qədər nigaran olsa da, gözəlliyini də, məlahətli səsinə də sonbəşiyinə ərnməğan edib, ömrünü övladlarına bağışladı. O vaxt İdrisin cəmi 13 yaşı vardı. Hələ uşaqlıqdan təmiz, cingiltili səsi vardı... →

Dinlədiyi mahnıları dərhal qavrayır, yaddaşında saxlayırdı. Tədrisən öz-özünə zümzümə etdiyi bu nəğmələrin səsi-sorağı təhsil aldığı Gəncə şəhər orta məktəbində bədii özfəaliyyət kollektivinin rəhbərinə çatır... Daha sonralar olimpiadalar, müsabiqələr, festivallar... öz təsirini göstərir. Mükafatların sayı artdıqca, bir-birini əvəz etdikcə, böyük tanışlıqlar yaranırdı. Məhz bu tanışlıqlar onu Bakıya indiki T.İsmayılovun adını daşıyan məktəblilər sarayına gətirib-çıxarır. Balaca İdrisin əsl vokal sənətinə yolu da elə buradan başlayır, sənətin incəliklərinə ilk dəfə solisti olduğu bu uşaq xorunun sayəsində yiyələnir.

Ustad A.A.Milovanov vokal-xor sənətinin gözəl bilicisi sayılırdı. Onun rəhbərlik etdiyi bu uşaq xorunun sorağı dillər əzbəriydi. Xorun yetirmələri sırasında Müslüm Maqomayev, Lütfiyar İmanov kimi gələcəyin böyük vokalçıları da yetişirdi.

O vaxtlar Azərbaycanda, xüsusən Şuşada kiçik yaşlı fitri istedadlara muğam oxuyan balaca xanəndələrə rast gəlmək olurdu. Amma vokalçı müğənni kimi məktəbyaşlı uşaqlarsa, demək olar, yox dərəcəsindəydi. İdris bu boşluğu doldurub, ilk vokalçı şagird kimi Milovanovun xorundan pərvazlandı.

Bizdə belə bir qaydamı deyim, ya istəkmə hökm sürür: mütləq gərək ali təhsil alasan. Gənc İdris də ali məktəb seçimində Az.NKİ-a (Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutuna) üstünlük verir. Amma müğənniliyə olan həvəsi heç də sönmür. Təhsil aldığı illərdə institutda həvəskar musiqiçilərdən ibarət ansamblı da çalışır. Hər dəfə belə hallar da olur: bəxtin gətirir, gözləmədiyin anda xoş bir təsadüf həyatının məcrasını dəyişir. Gənc İdris hərbi xidmətə çağırılır, əsgərlik illərini Kalininqrada şəhərində Baltik Donanmasının Mahnı Rəqs ansamblında keçirməli olur. Tezliklə ansamblın aparıcı solisti kimi qarşısında böyük səfərlər açılır.

Ansambl sovetlər ölkəsinin bir sıra şəhərlərinə, hətta Avropanın, dünyanın bir çox ölkələrinə qastrol səfərlərinə çıxırdı: İsveç, Norveç, Danimarka, Almaniya, Finlandiya... Gənc İdris də onlarla birgə ölkələr gəzirdi.

Müğənni təkrarsız ifasıyla təkəcə özünə hörmət-izzət qazanmırdı.

Həm də o nəğmələrin bəstəçi (Emin Sabitoğlu, Tofiq Quliyev, Səid Rüstəmov, Ruhəngiz Qasımova) və mətn müəlliflərini (Rəsul Rza, Mirvarid Dilbazi, Tofiq Mütəllibov, Vaqif Səmədoğlu) əcnəbi dinləyicilərinə tanıtdırırdı. Onun arzu-istəyi də elə bu deyildimi?!

Əsgərlik müddəti bitəndən sonra onu ansamblı saxlamaq qərarına gəlirlər. Gənc İdris razılaşmır. Çoxdan bəri qərubsədiyi Vətənə dönür. Ən əvvəl təhsil aldığı Dövlət Neft və Kimya Akademiyasının bədii özfəaliyyət kollektivində fəaliyyətini davam etdirir. Tofiq Əhmədovla tanış olub, onun rəhbərlik etdiyi Estrada orkestrinə dəvət alır. Dörd il sonra "Zabitlər Evi"ndəki Mahnı və Rəqs ansamblının solisti olur, xarici səfərlərdə respublikamızı layiqincə təmsil edir.

* * *

İdris Mehdiyev artıq kifayət qədər tanınmış müğənni kimi öz fikir və düşüncələrini pərəstişkarlarıyla bölüşürdü:

"Oxuduqlarımın hamısını praktik surətdə öyrənmişəm. Nə musiqi texnikumunda oxumuşam, nə konservatoriya bitirmişəm. Az.NKİ-da təhsil almışam. Bu o demək deyil ki, müğənni gərək hökmən konservatoriya təhsili alsın. Əsas səmdir. O qədər adam tanıyıram ki, diplomları var, səsləri yox. Mənsə Azərbaycan estrada musiqisinə, xalq mahnılarımıza hələ balacalıqdan bələdəm. Sənətimin vurğunuyam. Sevimli müğənnim Rəşid Behbudovdur. Ona görə də həmişə məhz onun ifa elədiyi mahnıları oxuyuram".

Doğrudan da, dünya şöhrətli Rəşid Behbudov onun idealiydi. Özü kimi onun nəğmələri də İdrisə əzizdi. Hər bir təzə işə başlarkən ilk növbədə onu düşünər, xəyalən onunla məsləhətləşər, onun münasibətini bilmək istərdi. Ustadın yaratdığı, dünyada ilk və yeganə olan Mahnı Teatrının solisti olmaq arzusuyla yaşayırdı. İstəyini bildirmək məqsədiylə özünü toparlayıb, bəxtini sınamaq qərarına gəlir. Böyük sənətkar onu dinləyir, lakin üç günə qəti fikir söyləyəcəyini bildirir...

Gənc İdris bu üç günü "o mənə vaxt ayırdı, o məni dinlədi" deyər sevincindən sanki qanad açıb uçurdu. Çünki böyük sənətkarın onu qəbul edəcəyinə yüz faiz əmin idi. Lakin müsbət cavab almayınca İdris müəllim eləcə qanadları sınımış halda evə qayıdır, neçə gün özünə yer tapa bilmir...

Azərbaycan bəstəkarlarının lirik, xəfif, həzin nəğmələri onun ecazkar səsinə xarici dinləyicilərin belə qəlbini oxşayırdı. Rauf Hacıyev "Sevgilim", Tofiq Quliyev "Qızıl üzük", "Sənə də qalmaz", Səid Rüstəmov "Qurban adına", Əziz Əzizov "Kənd yolunda", Cahangir Cahangirov "Ana"... (Kəş ki, bu mahnıları indi sizə onun öz səsinə təqdim edə biləydik).

Ötən ilin axırlarında **Beynəlxalq Muğam Mərkəzində** keçirilən tədbirdə İdris Mehdiyev anım günündə tək-cə bu yazının müəllifinin deyil, tamaşaçılardan çoxunun ürəyindən yəqin ki, belə bir fikir keçdi: dünya şöhrətli müğənnimiz Rəşid Behbudovun səsinə necə də bənzəri varmış təmiz, məlahətli səs, aydın tələffüz, şirin avaz. Halbuki bəziləri kimi özünü hansısa məşhur sənətçiye bənzətmək, onun kölgəsində ucalmaq iddiasından çox-çox uzaq idi.

Həmin ərəfədə Azərbaycan estradasının öncül müğənnisi kimi İdris Mehdiyev Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Fəxri Fərmanına və yalnız dörd ildən sonra "Əməkdar artist" fəxri adına layiq görülür. Vəssələm! İllər ərzində gördüyü işlərin, çəkdiyi zəhmətin göstəricisi, qədir-qiyəti bu idi mi? Əlbəttə ki yox. Doğrudur, Azərbaycan vokal ifaçılığında özünəməxsus yer tutmuş, ömrünün sonuna kimi sevimli peşəsindən ayrılmayan, daha doğrusu, ayrılı bilməyən İdris Mehdiyev bu sayqısızlığı özünə dərd etmədi. Əksinə, "Əməkdar artist" adını daim uca tutdu. Əvəzində müğənninin pərəstişkarları narahatlıqlarını gizləyə bilməyib onları düşündürən bu suala cavab tapa bilməyəndə nə səbəbdənsə sağlığında qazana bilmədiklərini "ölümündən sonra da əldə etmək olar" deyər özlərində təskinlik tapırlar.

Tədbir ərəfəsində bir neçə tanışa İdris Mehdiyevın adını xatırlatmağa çalışdım. Tanımadılar. Xatırlamadılar. Xatırlamazlar da. Haçan mavi

ekranda uzun illər televiziyanın işçisi olmuş İdris Mehdiyevın ifasında nəğmələr səsləndirilib? Amma Muğam Mərkəzinin isti ocağında müğənninin xatirə işığına toplaşanların yaddaşı təzələndi. Və bu retro mahnıları dinləyincə, ürəklər rıqqətə gəldi. İstər-istəməz sevinc yaşlarının aydınlığında müğənninin özünlə vaxtilə dediği sözlər yad düşdü: **"Bunların hamısı gözlərim önündədir. Elə bil dünən idi".**

İdris Mehdiyevdən bircə müsahibə qalıb yadigar. Bu müsahibə illər öncəsi yazılsa da, ordakı cavablar sanki bu günümüzün aktual mövzusuyla səsleşir. Yəni vaxtilə müğənnini narahat edən məsələlər bu gün də öz əhəmiyyətini itirməyib... Həm də öz həllini tapmayıb...

* * *

"O vaxtlar indiki kimi rəqabət yox idi. Məsələn, "Gilavar" mahnısını İLK dəfə mən oxumuşam. Mahnı vaxtilə çox populyar oldu. Sonra o mahnını bir başqası oxumaq istəyirdisə, heç kəs ona mane olmurdu. "Mən oxumuşam, sən niyə oxuyursan" söhbəti yox idi. Hamı bir-birinə hörmətlə yanaşırdı. Məndən mahnı istəyirdilərsə, deyirdim: buyurun, oxuyun".

* * *

"Xoşbəxt ulduz altında doğulan insan" - belə adlandırıldılar onu. Nurlu siması, fitri istedadı, məlahətli səsiylə yanaşı, yüksək insani keyfiyyətlərə malik idi. İfaçılıq mədəniyyəti, özünə qarşı tələbkarlığı və təvazökarlığı ilə pərəstişkarların qəlbinə yol tapmışdı. Sadə, sadə olduğu qədər də səmimiydi. Heç kəsdən heç nə ummurdu, umu-küsü nə olduğunu bilməzdi. Sanki onun üçün "pis adam" məfhumu yox idi. Hər kəsə arxdayaq olmaqdan, kiməsə əl uzatmaqdan zövq alırdı. Harada görünüb ki, müdir Bakıdan Sumqayıta vaxt sərf edib, anası xəstə yatan, körpəsini tapşırmağa yer tapmayan işçisinə əməkhaqqını çatdırırsın. Bunu yalnız İdris müəllim edə bilərdi. Edirdi də. Nə qədər toyların aparıcısı olub, ad günləri keçirib. Hamısı da təmənnasız.

Son iş yeri Azərbaycan Radio və Televiziyasının xoru oldu. Bəstəkar, Xalq artisti Ramiz Mustafayev bədii rəhbər kimi İdris Mehdiyev barədə yüksək fikirdəydi, onun ifaçılıq məharətini dəyərləndirirdi. Xorun solisti kimi kantata və oratoriyalarını, eyni zamanda Xor üçün işləyib tərtib elədiyi xalq mahnılarımızın solo hissəsini yalnız ona həvalə edirdi. "Küçələrə su səpmişəm", "Evləri var xanayana", "Qələnin dibində" ...

İdris müəllimin dostları arasında əməkdar incəsənət xadimi, bəstəkar Rəşid Şəfəqin xüsusi yeri vardı. Bəstəkar yazdığı "Haradayam mən?" romansını da yalnız dostuna etibar eləmişdi. Olduqca çətin ifa olunan və qəliz mətniylə ifasını daha da ağırlaşdıran bu romans Dövlət radiosunun fonotekasının "qızıl fond"una daxil edilib və vaxtaşırı efirdə səslənir. İdris Mehdiyev hələ ki, bu çətin oxunan romansın ilk və yeganə ifaçısıdır.

* * *

"İndi, oxuyanların çoxu cavan uşaqlardır. Səs vardı, yoxdu - fərqi yoxdu onlar üçün, oxuyurlar. Lakin bütün bunlara heç də oxumaq demək olmaz. Əsl oxumaq canlı oxumaqdır. İndiyə qədər həmişə buna riayət etmişəm".

* * *

İdris Mehdiyev xalq artisti, Azərbaycanın xalq artisti, Azərbaycanın xalq artisti

bilirəm", deyə təəccübünü gizlədə bilməmişdi. "İndi də nə qədər desəniz oxuyaram".

Adətən peşəkar müğənnilərdə səs getdikcə açılır. Yaş ötdükcə, səs daha da gurlaşır, yaxşılaşır. İdris müəllimin də səsi get-gedə daha şaqraq olmuşdu, daim oxumaq həvəsindəydi. Lakin... bir gün ona dedilər: "Oxuğun, daha bəsdir,

təqaüd vaxtın gəlib-çatıb". Həyatı səhnədə keçən hər bir sənətçi üçün bundan bətər, ağırlı nə ola bilər ki?! Ona təqaüd vaxtını xatırladan bilməliyd ki, onsuz da İdris Mehdiyevin ömrünün davamı onun mahnılarındadır.

Digər tərəfdən belə də düşünmək olar. Sadəcə təskinlik üçün: nə yaxşı ki, xəstə yatdığı son bir ildə axır günlərini ailəsiylə birgə keçirdi, fakca onların isti, məhrəm əhatəsində gözüdozusu yaşadı...

Bu, bir ömürdü yaşadı. Sənətə məhəbbətiydi yaşadı.

Ailəyə sevgidi hələ də yaşayır...

Məhəbbət xanımın şeirlerində...

Məhəbbət ölinca yanacaq səniz.